

Vuorovaikutusosaaminen ja moninaisuuteen liittyvä osaaminen

Malviina

Vuorovaikutustapani vaihtelevat tilanteiden sekä ihmisten mukaan. Olen vuorovaikutuksessa usein kuunteleva osapuoli. Annan toiselle tilaa kertoa ajatuksiaan ja pyrin ymmärtämään hänen näkökulmaansa ennen kuin vastaan. Tällainen vuorovaikutusosaaminen tukee turvan tuntumista ja kasvattaa luottamusta. Pyrin aina myös olemaan empaattinen ja kannustava, jolloin huomioin toisten tunteet. Koen myös tärkeänä taitona argumentoinnin tai myötätunnon antamisen tarpeen. Annan samaistuttavaa kokemusta toiselle osapuolelle tukeakseni heitä parhaimman mukaan. Tai toisin annan kriittisiä kysymyksiä, jotka auttavat toista ajattelemaan.

Olen itse aina parhaimmillani, kun olen fyysisesti läsnä. Keskityn silloin toiseen paremmin enkä harhaudu muihin aatoksiin. Videon välityksellä minun on vaikea pysyä keskittyneenä, kun voin viedä mielenkiintoni helposti muualle. Se ei kuitenkaan tarkoita sitä, ettenkö välittäisi.

Tunteiden säätely vuorovaikutuksessa on keskeinen taito. Erityisesti opettajana oppilaan ymmärtäminen on yksi tärkeimmistä osaamisalueista. Tunnistan tunteitani hetkeksi pysähtymällä ja havainnoimalla ajatuksiani. Opettajana turhautuminen ja ärtymys on varmasti jokapäiväinen tunne, jota täytyy osata hallita. Tilanteen jälkeen onkin tärkeä käydä ajatustyö läpi. Usein ihmiset käyttäytyvät tunteiden vallassa, jonka jälkeen vasta miettivät, että olisi pitänyt käyttäytyä paremmin. Etenkin lasten kanssa on helppo ärsyntyä ja komentaa ärsytyspäissään, jolloin lapsi ei koe oloaan ymmärretyksi.

Oma kuunteleminen ja vuorovaikutusosaaminen arkisissa tilanteissa vaihtelee. Koen olevani läsnä ja kiinnostunut muiden murheista. Pyrin antamaan toiselle tilaa puhua loppuun ja keskityn siihen mitä hän sanoo enkä vain siihen mitä sanoisin seuraavaksi. On tärkeää, että toinen osapuoli kokee itsensä ymmärretyksi sekä kuulluksi. Toisaalta huomaa joissain tilanteissa ajatukseni harhailevan ja alan pohtia omia kokemuksia tai asioita, jotka painavat mieltäni. Se voi heikentää vuorovaikutusta ja yleensä pyydänkin anteeksi, etten kuunnellut.

Koen tulevani kuulluksi erityisesti luottamuksellisissa olosuhteissa, joissa uskallan ilmaista itseäni avoimesti. Kerron ajatuksistani ja tunteistani, mutta välillä saatan jäädä taka-alalle. Jos tahti on kova, jätän itse itseni taka-alalle. Ehkä koen, että asia ei kiinnosta muita tai että asiani on liian tylsä kuulluksi tuleminen kannalta. Asia ei kuitenkaan välttämättä ole niin. Se on vain itselle helppo tapa eikä se oikeastaan edes satuta omia tunteita. Olenkohan tottunut siihen liikaa?

Elisa

Millainen olen tiimityöskentelijänä?

Tiimityöskentelijänä osaan ottaa toisen näkökulman ja asettumaan tämän asemaan, vaikka heidän näkökulmansa eroaisi omastani. Olen avoin ryhmän jäsenten ideoille ja ehdotuksille jäämättä kuitenkaan ryhmäajattelun orjaksi. Mahdollisissa konfliktitilanteissa osaan keskustella ja neuvotella rauhalliseen sävyyn ja tehdä kompromisseja tiimin jäsenten kesken. Ymmärrän, että omat ideat ja näkemykset eivät ole absoluuttisia totuuksia ja ryhmässä toimiessa täytyy miettiä kollektiivisesti. Yritän olla joustava ja mukautua muutoksiin, joita ryhmässä voi tapahtua ja tukea tiimiläisiäni, jos huomaan, että tiimin jäsenellä on vaikeuksia toteuttaa omaa rooliansa ryhmässä. Tiimityöskentelijänä on tärkeää sitoutua tiimin yhteisen päämäärän tavoittamiseksi ja pidän lupaukseni, jotta tiimiläiset, voivat luottaa minuun. Mielestäni myös on tärkeää tunnistaa oma roolinsa ryhmässä eikä astua toisen tiimiläisen rooliin, koska se osoittaa heille sen, ettei luota heidän kykyihinsä tai taitoihin.

Miten kohtaan oppilaani/ työkaverini/ vanhemmat?

Pyrin kohtaamaan oppilaat ammattimaisella ja pedagogisesti perusteluilla valinnoilla. Cummins (2017) käsittelee artikkelissaan "Multilingualism in Classroom Instruction: "I think it's helping my brain grow" muun muassa sitä, kuinka olemalla proaktiivinen ja tekemällä aloitteen sitä kohti, että vakuutan oppilaille, että heidän kielellinen ja kulttuurillinen identiteetti on arvokas ja sitä ei tarvitse piilotella kouluyhteisössä. Kun kohtaamme oppilaat kyseisellä tavalla, oppilaiden itsevarmuus omiin kykyihinsä ja akateemiseen potentiaaliin vahvistuu. Olen huomannut opetusharjoittelua tehdessä, kuinka erilaisista kielitaustoista tulevat oppilaat huomioidaan opetuksessa ja kuinka he etsivät opettajalta hyväksyntää sille, että heidän kotikielensä on arvokas ja tärkeä.

Arvostan ja kunnioitan työkavereitani ja teen heidän kanssansa yhteistyötä. Oppilaiden vanhemmat kohtaan avoimella ja ystävällisellä otteella. Pyrin löytämään tapoja, joilla voimme yhdessä tukea oppilaan kehitystä yhteisön jäsenenä ja oppijana. Artikkelissa Cummins painottaa sitä, kuinka erityisesti ala-asteopettajien tulisi kommunikoida nimenomaisesti oppilaiden opettajille kotikielen kehittämisen tärkeyttä ja sitä, kuinka kotona opitut kielelliset käsitteet toimivat ponnahduslautana koulussa menestymiseen. Artikkelissa puhutaan muun muassa siitä, että ajankäsitteiden oppiminen kotikielillä välittyy suoraan koulussa käytettävän kielen oppimiseen. Vanhempien kanssa tehty yhteistyö on siis erityisen tärkeää ja haluan kohdata heidät ihmisläheisesti, mutta kuitenkin ammattimaisesti.

Miten tunnistan erilaisia ryhmäprosesseja ja ryhmädynamiikkaan vaikuttavia tekijöitä? Kuinka ne vaikuttavat vuorovaikutukseeni ryhmässä?

Ryhmäprosesseja voi tunnistaa paneutumalla oppimateriaaleihin, joissa kerrotaan erilaisista ryhmäprosesseista. Näitä ovat muun muassa muodostuminen, kuohunta, vakiintuminen, toiminta ja päättymisen. Tieto siitä, kuinka pitkään ja kuinka tiiviissä yhteistyössä ryhmä on toiminut voi auttaa erilaisten ryhmäprosessien tunnistamisessa. Myös ryhmässä toimiminen voi auttaa kerryttämään arvokasta kokemusta siitä, millaista erilaisissa ryhmissä toimiminen voi tuntua.

Ryhmädynamiikkaan vaikuttavia tekijöitä voi tunnistaa helpoiten tutustumalla ryhmän jäseniin yksitellen. Ryhmäntuntemus on äärimmäisen tärkeää, jotta on tietoinen kunkin yksilön vahvuuksista ja niitä pystytään hyödyntämään yhteisen päämäärän tavoittamiseksi. Ryhmädynamiikkaan vaikuttaa viralliset tai epäviralliset roolit, kuten työnantaja ja työntekijä tai opettaja ja oppilas. Rooleja voi olla esimerkiksi muistiinpanojen kirjaaja, kannustaja, seuraaja, johtaja, havainnoija tai koordinaattori. Erilaisten ryhmässä olevien roolien tunnistaminen voi auttaa tunnistamaan ryhmän toimintaan vaikuttavia tekijöitä.

Vuorovaikutukseeni ryhmässä vaikuttaa merkittävästi ryhmässä vallitseva dynamiikka sekä se millaiset ryhmäprosesseja huomaan ryhmässä. Esimerkiksi ryhmän muodostumisvaiheessa tunnistan itsessäni, että en uskalla vielä ilmaista vapaasti omia mielipiteitä tai ehdottaa ideoita vaivattomasti. Vasta, kun koen, että ryhmässä toimiminen on turvallista ja hyväksyvä uskallan ilmaista itseäni enemmän. Jos huomaan, että ryhmässä on luontainen johtaja, asetun luonnollisesti seuraajan rooliin. Toisaalta taas, jos ryhmässä olevat jäsenet vaikuttavat pidättyviltä, niin saatan ottaa johtajan roolin, vaikka se ei tule itselleni yhtä luonnostaan. Myös ryhmän jäsenten motivaatiotaso vaikuttaa siihen, kuinka paljon vaivaa laitan ryhmän tavoitteen saavuttamiseksi. En mielelläni tee muiden ryhmän jäsenten vapaamatkustajien roolissa olevia tehtäviä, koska voi olla ryhmän koheesion kannalta haitallista ja hidastaa yhteisen päämäärän saavuttamista.

Kaisa

Millaista moninaisuuden liittyvää osaamista minulla on?

Millaisia ennakkoluuloja, asenteita, oletuksia ja uskomuksia tunnistan itsessäni, jotka vaikuttavat tapaan kohdata toisia ja olla vuorovaikutuksessa heidän kanssaan? Miten käsittelen niitä?

Millaista moninaisuutta tunnistan itsessäni ja muissa, esimerkiksi erilaisia identiteettejä ja niitä rakentavia tekijöitä ja miten se näkyy ajattelussani ja toiminnassani?

Ada

Miten omat asenteeni vaikuttavat oppijoiden kohtaamiseen? Olenko valmis oppimaan oppijasta lisää?

(Omaa pohdintaa) ei siteerauksia:

On välttämätöntä haastaa omia asenteita ja skeemoja muuttumaan erilaisten oppilaiden kohtaamisessa ja heidän kanssaan vuorovaikutuksessaan ollessa. Opettajan asenteet vaikuttavat erittäin syvästi lapsiin, ja siksi on erittäin tärkeää pitää jokaiseen lapseen lämpimään neutraali, ja hyväksyvä asenne.

Otetaan esimerkki lapsen kohdistuvista asenteista: lapsi on esimerkiksi vähäosaisesta perheestä, ja hänellä ei välttämättä ole aina puhtaita vaatteita päällään laittaa. Lapsen vanhemmat ovat alkoholisteja ja heillä on monta kissaa, joiden eritteitä ei ole välttämättä aina pesty pois likaisista vaatteista (referoin tässä yhteen vanhalla ala-asteellani opiskelleeseen poikaan)... Mikäli tällainen tilanne tulisi vastaan, minun olisi erityisen hankala olla surematta/ asennoitumatta sääliväksi oppilaan puolesta. Vähäosaisuus tulee aina olemaan aihe, johon minun on vaikea olla asennoitumatta. Haluan puuttua ja auttaa oppilasta, mutta minun tulee karttaa säälivää tai puolesta surevaa asennetta. Tällainen voi vaikuttaa erittäin haitallisesti oppilaan asemaan luokkahuoneessa, vaikka pääpiirteisesti sureva asenteeni tarkoittaisi pelkästään hyvää ja että välitän.

Esimerkin takia asenteiden muodostuessa on todella tärkeää oppia tuntemaan oppilaita. Esimerkissä esiintyvä oppilas ei välttämättä koe huonommuuden tunnetta: alkoholiset vanhemmat voivat olla erittäin suojelevia ja välittäviä lapsestaan kaikin puolin, ja hänellä saattaa olla erittäin turvallinen ja rakastettu olo. Monesti sitä luulee että vähäosaisemmat saavat vähemmän myös ystäviä, joiden kanssa leikkiä koulussa, mutta usein onkin niin, että he muodostavatkin erittäin syvällisiä ja pitkäaikaisia ystävyyssuhteita lapsuuden leikeistä asti.

Päättönä olen sitä mieltä, että olen erittäin valmis tuntemaan oppilaani ja asennoitumalla heihin mahdollisimman lämpimästi sekä neutraalisti. Oppilaan positiivisen minäkuvan muodostamiseksi on erityisen tärkeää että opettaja tukee sellaista mahdollisuutta, että oppijasta voi tulla mitä vaan, mitä hän tahtoo itsensä olevan. Mikäli opettajalla on asenteita oppilasta kohtaan, voi ehjän ja positiivisen minäkuvan muodostuminen kärsiä (esim. jos opettaja asennoituu sillä tavalla, että oppilas on ”huumeperheestä” ja niin hän tulee aina olemaan...).

Miten opettaja voi ohjata/ tukea luokan ilmapiiriä niin, että erilaisuutta sallitaan ja ymmärretään arvostaen sekä huolehditaan toisista?

Mikola (2012) puhuu väitöskirjan aiheeseen liittyvässä artikkelissaan siitä, kuinka oppilaiden moninaisuus luokissa edellyttää sellaista pedagogiikkaa, joka ottaa jo lähtökohtaisesti huomioon erilaisten oppijoiden tarpeet. Hän puhuu myös inklusiivisen koulun merkityksellisyydestä moninaisuuden huomioimiseksi; inklusiivinen koulu huolehtii kaikkien oppilaiden oppimisesta, ja kiinnittää erityistä huomiota esimerkiksi mahdollisesti syrjäytyneisiin lapsiin (ehkäistään syrjäytymistä) → inklusio& osallisuus (Mikola, M., 2012, s.11)

Inklusio ja osallisuus mahdollistuu monesti opettajan kautta oppilaan elämään, ja opettajalla on mittava rooli näiden tärkeiden oppilaskokemusten mahdollistamisessa: opettaja voi tukea luokan ilmapiiriä esimerkiksi osallistavissa aktiviteeteissa. Osallistavia aktiviteetteja ovat muun muassa liikuntatuntien yhteisöllisyyttä vahvistava luonne (oikein toteutettuna), ryhmien sekottamisena (opetustilan eri sektorit), yhteismusisointitunnit (musiikin valtava voima yhteisöllisyyden tunteen aikaansaamiseksi), Yhteiset retket yms. Inklusio ja oppilaan tunne tarvittavien resurssien saamisesta taas mahdollistuu opettajan sensitiivisen pedagogiikan keinoin; on hyvä, jos opettaja havaitsee esimerkiksi oppimisen hankaluuksia oppilaassa → oppilaan on helpompi saada tukea, jos opettaja huomioi ja tarkkailee syvällisesti oppilaan käyttäytymistä luokkatilassa.

Opettaja voi siis ohjata ja tukea luokan ilmapiiriä sensitiivisen pedagogiikan, osallistavien aktiviteettien sekä osallisuuden kasvattamisen avulla. Tämä tukee todella paljon erilaisuuden sallimista, sillä oppilaat pääsevät tutustumaan toisiinsa syvemmin osallistavissa aktiviteeteissa. Inklusio taas mahdollistuu lähinnä opettajan huomioidessa oppilaat syvällisesti.

Haluan painottaa erityisesti kommunikaation tärkeyttä opetustilassa ja oppilaiden välillä. Esimerkiksi erinäisiä ”fiilisrinkejä” (osallisuus – välittäminen) voisi pitää joka aamu koulussa, ennen kuin aloitetaan opinnot. Lapsilla ja erityisesti nuorilla on tärkeää oppia kommunikoinnin ja sopimisen mahdollisuuksia ystävyys- ja toverisuhteissa (Pulkkinen, L., 2023).

Lähteet:

Cummins, J. (2017). Multilingualism in Classroom Instruction: “I think it’s helping my brain grow”. *Scottish Languages Review & Digest*, 5–18.

Ada Alhonen
Elisa Angelosanto
Kaisa Eriksson
Malviina Kankaanpää

Mikola, M. (2012). *Oppilaiden moninaisuus perusopetuksessa haastaa pedagogiikan muuttumaan*. NMI-Bulletin, Vol. 22, No. 1.

Pulkkinen, L., ym., (2023). *Ihmisen kehityspsykologia*. PS-kustannus.